

*В.М. Головій,
аспірант Гуманітарного приватизаційного
університету, м. Запоріжжя*

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ, ЗМІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Розглянуто рівень інформаційного забезпечення державної соціальної політики. Досліджено роль та місце засобів масової інформації в цьому процесі. Наведені конкретні приклади співпраці органів влади, преси та організацій громадянського суспільства в реалізації місцевих соціальних проектів.

Ключові слова: *громадянське суспільство, соціальна політика, засоби масової інформації, місцеві соціальні проекти.*

Налагодження дієвої взаємодії між органами державної влади, громадськістю та засобами масової інформації є важливою складовою розвитку засад здійснення суспільного діалогу, забезпечення участі громадян в обговоренні та виробленні державної політики, гарантування їх прав на отримання та доступ до інформації в контексті розвитку громадянського суспільства і зміцнення демократії в Україні.

Трансформаційні процеси переходу до ринкової економіки, що супроводжуються загостренням соціальної ситуації, зумовлюють поглиблення протиріч між ціннісними орієнтаціями громадян, соціальними установками та реальною діяльністю. У цьому контексті зростає роль ЗМІ як інституції, що здатна здійснювати «терапевтичний дискурс», тобто дозволяє висвітлювати на сторінках друкованих видань або на екранах телевізорів прояви незадоволення, проблеми, які набувають загрозливих форм, отже, перетворити мас-медіа на, за висловом Д. Дуцик, суспільного психоаналітика [7]. Якщо ж такий дискурс є відсутнім, суспільство замикається, зростає ступінь недовіри до державних інституцій. Саме тому для органів влади важливо розуміти та мати можливість впливати на формування певних уявлень членів суспільства, ставлення громадян до соціальних проблем.

Питання формування державної політики щодо ЗМІ як складової державної інформаційної політики України розглядаються в роботах В. Бебика [4], В. Дрешпака [5], Д. Дубова [6], Д. Дуцик [7], Н. Ільченко [8], Г. Почепцова [13], С. Чукут [13; 15] та ін. Разом з тим поодинокими є розробки з проблеми взаємодії органів державної влади та ЗМІ в ході реалізації соціальної політики [9].

Становлення в Україні громадянського суспільства має вирішити двоєдине завдання. З одного боку, забезпечити реальну можливість громадян через різні форми їх об'єднання здійснювати результативний вплив на державу. З іншого – громадянин повинен усвідомити себе відповідальним за формування і здійснення державної політики [6]. При цьому, в нашій державі очевидно існує проблема пасивності самих громадян, яка є однією з головних загроз, що становить небезпеку для розвитку демократії, становлення інституцій громадянського суспільства [7].

Зокрема, на сьогодні, на думку дослідників проблеми, організації громадянського суспільства не розглядаються як реальний, дієвий суб'єкт соціальних відносин, що здатний відстоювати і захищати інтереси населення, виступаючи посередником між державою і громадянином [3, с. 388]. Що і підтверджують нижченаведені результати соціологічного моніторингу [Там же, с. 389].

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання: як Ви вважаєте, у разі порушення Ваших прав, які організації можуть реально захистити Ваші інтереси? (у %)

<i>Суб'єкти впливу</i>	<i>2001 р.</i>	<i>2006 р.</i>
Правоохоронні органи, суд	17,3	31,6
Депутат місцевої ради		7,7
Депутат ВРУ		4,9
Недержавні організації	10,1	6,5
Міжнародні організації	6,2	8,1
Тіньові структури	3,9	3,9

Політичні партії	1,6	3,8
Таких організацій я не знаю	55,6	35,5
Важко сказати	5,5	21,6

Отже, метою статті є аналіз перспектив налагодження та здійснення ефективних і послідовних контактів органів влади з громадськістю та ЗМІ у справі реалізації соціальних програм, поширенні соціальної інформації. Під останньою ми розуміємо сукупність знань, даних і повідомлень, які формуються в суспільстві і використовуються індивідами, групами, організаціями, соціальними інститутами для регуляції соціальних взаємодій, суспільних відносин [14].

Інформаційне забезпечення та рекламування діяльності установ і закладів соціальної сфери необхідне для того, щоб громадськість загалом і потенційні споживачі соціальних послуг зокрема, а також державні інституції, представники бізнесових структур, благодійних фондів і недержавних організацій знали зміст і наслідки реалізації державних і місцевих соціальних програм та проектів. Забезпечення доступу населення до інформаційних ресурсів і систем надання інформаційних послуг органами державної влади сприятиме демократичним перетворенням у суспільстві, активізуватиме участь громадян в управлінні державою. Доступність громадян до інформації та якісних соціальних послуг у свою чергу розширить можливості захисту прав і свобод людини та її добробуту. Зокрема, сприятиме працевлаштуванню, підвищить адресність соціального захисту вразливих верств населення, зокрема людей, що потребують соціальної допомоги та реабілітації [11].

Зростання ролі соціальних проблем у житті сучасного суспільства призвело до збільшення питомої ваги соціальної політики в загальній політиці держави. Створення демократичного, стабільного суспільства в Україні неможливе без зваженої, високоефективної соціальної політики [10].

Міністерство праці та соціальної політики України є провідним органом у системі центральної виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері зайнятості, соціального захисту, соціального страхування, соціально-трудова відносин і трудової міграції, оплати, нормування, стимулювання та умов праці, пенсійного забезпечення та соціального обслуговування населення [9]. Інформаційна стратегія Міністерства праці та соціальної політики України та його органів на місцях, на думку експертів Євросоюзу, має ґрунтуватися на виконанні таких функцій:

- інформуванні ЗМІ про важливі заходи, зміни в соціальній політиці держави; здійсненні внутрішньої та зовнішньої комунікації (організація масових кампаній, виробництво та розповсюдження інформаційних матеріалів, орієнтованих на цільові групи населення та структури; публікація бюлетенів; проведення соціологічних досліджень);

- роботі із запитам громадян та установ щодо виконання норм чинного законодавства та їх вдосконалення;

- проведенні досліджень, аналізу та моніторингу інформації (відбір та аналіз інформації з соціальних питань у друкованих і електронних ЗМІ; забезпечення відповідальних осіб і підрозділів статистичними даними з аналізом і прогнозом);

- забезпеченні внутрішньої та зовнішньої автоматизації (створення локальної електронної мережі, веб-сторінки, надання бібліотечних послуг) [9].

Переважає роль щодо реалізації соціальної політики та надання соціальних послуг на місцях належить місцевим державним адміністраціям, які територіально найбільш наближені до конкретних проблем членів суспільства. Безпосередньо державні і регіональні програми соціальної політики реалізують місцеві державні адміністрації [1]. Поширеним явищем у нашій країні є інформування громадськості про діяльність органів влади через їх власні друковані й електронні засоби інформації. Це можуть бути як

газети і журнали, засновниками чи співзасновниками яких є органи державної влади і місцевого самоврядування. Ефективність такої практики посилюється тим, що забезпечується вплив на аудиторію, передплатниками таких видань є практично всі структури органів виконавчої влади, а також підприємства та організації, здебільшого державної форми власності.

На замовлення Проекту ТАСІС “Посилення регіональних соціальних служб”, аналітичним центром “Соціоконсалтинг” було проведено соціологічне дослідження “Ставлення громадськості до надання соціальних послуг у Рівненській та Волинській областях”. Дослідження засвідчило, що населення ще недостатньо знає, що таке “соціальні послуги”. Найчастіше це поняття асоціюється із соціальними пільгами, субсидіями, матеріальною допомогою або ототожнюється з пенсійним забезпеченням.

Переважна більшість (69 %) опитаних вважає, що в їхньому населеному пункті не вистачає інформації про організації, які надають соціальні послуги. При цьому, майже половина з них (47%) зазначила, що не отримувала жодної інформації про подібні організації. Що ж стосується досвіду отримання такої інформації, то тільки 30 % опитаних бачили/чули таку інформацію по телебаченню або радіо, 21 % – у друкованих ЗМІ, 18 % – на зовнішніх носіях і у транспорті. Основним джерелом інформації про соціальні послуги для громадян є інші споживачі цих послуг (знайомі, родичі, колеги) (46 %) [9].

Отже, результати опитування підтвердили: система надання соціальних послуг потребує значних подальших змін. А це вимагає координованого запровадження системної інформаційно-роз’яснювальної роботи щодо надання соціальних послуг.

Питання надання соціальних послуг висвітлюються у друкованих ЗМІ обох пілотних регіонів України та у всеукраїнських виданнях. Найбільш активними є всеукраїнські видання, зокрема спеціалізовані. За результатами дослідження можна зробити висновки, що значна частина публікацій у регіональних друкованих ЗМІ на тему надання соціальних послуг є

інформаційними матеріалами з описанням діяльності організацій, що працюють у соціальній сфері та надають соціальні послуги. Якщо згадуються соціальні послуги, то, в основному, такі, як: соціально-медичні, соціально-психологічні, соціально-педагогічні, юридичні, інформаційні; допомога у працевлаштуванні, реабілітаційні послуги; послуги з відновлення документів. Часто ці послуги лише згадуються, не описуються.

Також друковані ЗМІ приділяють недостатньо уваги висвітленню теми ліцензування і стандартизації в наданні соціальних послуг, питанню реформування послуг, їх фінансування. Ці теми піднімаються лише в повідомленнях про проекти технічної допомоги ТАСІС, як і згадки про Закон України “Про соціальні послуги”. Відтак, ці питання не є достатньо доступними для пересічного читача, оскільки вони висвітлюються переважно у спеціалізованих виданнях. Регіональними друкованими ЗМІ практично не висвітлюється аналіз законодавства з питань надання соціальних послуг, міжнародний досвід з його проекцією на вітчизняний ґрунт, немає корисних порад для населення. Зважаючи на незначний рівень розвитку електронних засобів комунікації (в тому числі й Інтернет), друковані ЗМІ (особливо місцеві) залишаються надійним каналом зв'язку між органами виконавчої влади та громадою [9].

Проте попри наявну останніми роками тенденцію до збільшення кількості періодичних видань, тираж газет і журналів у розрахунку на одного жителя залишається меншим від стандартів ЮНЕСКО. Преса стає недоступною для населення, а приблизно половина громадян України не передплачує її взагалі. Очевидно, що ця проблема набуде своєї максимальної гостроти протягом світової фінансової кризи, яка неодмінно позначиться і на медіа-ринку і призведе до скорочення кількості видань та зменшення їх тиражу.

Аналогічна ситуація спостерігається і на місцевому рівні. Так, наприклад, в м. Харкові рівень поінформованості громадян про інституційну складову соціальної політики є не високим, що видно з результатів

опитування, наведених у таблиці 2 [2].

Таблиця 2

Кількість мешканців м. Харкова, які знають соціальні державні або громадські організації та установи міста і змогли назвати приклади таких організацій (у %)

Знають державні організації	56
Знають недержавні, громадські організації	15
Не знають або не змогли назвати приклад	29

Попри те, що про діяльність державних соціальних служб городяни поінформовані краще, ніж про роботу громадських організацій соціального спрямування, на прохання зазначити, які саме установи їм відомі, респонденти називали тільки одну організацію, плуталися у назвах установ, не могли чітко і впевнено відзначити, чи є відома їм організація державною або громадською. Одночасно соціологи спостерігають достатньо високу зацікавленість харків'ян в такого роду інформації – три чверті мешканців міста зазначають, що потребують такої інформації, при чому найбільш зацікавленими сім'ї з невисоким рівнем статків, тобто саме ті категорії населення, які найбільше потребують соціальної підтримки [2].

Інша категорія населення, що вкрай потребує оперативної і актуальної інформації, це – особи похилого віку. Адже, ці люди, з різних причин значною мірою виключені із соціально-активного життя, позбавлені можливості отримання даних з інформаційних мереж. Формально, джерелом необхідної інформації для цього прошарку городян мали би бути соціальні працівники, які співпрацюють із самотніми, хворими особами похилого віку. Утім, як показали результати анкетування співробітників територіальних центрів м. Харкова, що проводилося протягом вересня – грудня 2008 р. фахівцями ХарПІ НАДУ, соціальні працівники не мають достатньо навичок для роботи з соціальною інформацією, яка розміщується в електронних мережах, зокрема – на сайтах місцевих органів влади. При цьому,

відповідаючи на запитання про фізичну доступність Інтернет-ресурсів, 75 % респондентів дали позитивну відповідь.

Проте саме в Харківському регіоні здійснюються суттєві кроки для подолання негативного становища у справі інформування населення щодо соціальних ініціатив місцевої та центральної влади, з кожним роком розробляються все більш дієві механізми підвищення рівня поінформованості членів територіальної громади щодо їх соціальних прав, можливостей отримання різноманітних соціальних послуг. Наприклад, розповсюдження соціальної інформації є одним з головних пріоритетів у реалізації «Програми сприяння безпечній життєдіяльності у сфері соціального захисту населення м. Харкова на 2007 – 2010 рр.». Ця програма, яка є корпоративним проектом і фінансується за кошти міського бюджету, містить у собі пріоритетні напрямки діяльності у сфері соціального захисту населення.

Іншим прикладом такої роботи є проведення конкурсу соціальних проектів, чільне місце в якому посідає напрямок «Надання інформаційних послуг у сфері соціального захисту населення». Примітно, що саме в межах цієї складової, за результатами конкурсу 2008 р. переможцями стали десять громадських організацій, що презентують як інтереси населення міста загалом, так і його окремих категорій: інвалідів, ліквідаторів аварії на ЧАЕС, солдатських матерів, ВІЛ-інфікованих тощо.

Одним із практичних результатів цьогорічного конкурсу стало виникнення «Єдиної соціальної мережі» – регулярного видання, на сторінках якого всі зацікавлені особи можуть отримати актуальну інформацію щодо соціальних програм місцевих органів влади та ходу їх реалізації, соціальних проектів, які здійснюються громадськими організаціями, місце та час проведення різноманітних благодійних акцій тощо.

Таким чином, у ході реалізації згаданого проекту вирішуються кілька завдань – організації громадянського суспільства відчують підтримку з боку місцевих органів влади, що активізує їх діяльність, надає додатковий

стимул в роботі, призводить до збільшення їх чисельності. Міська влада, вирішуючи проблему інформування громади, одночасно заощаджує кошти, адже реалізація проекту передбачає не тільки використання коштів місцевого бюджету, але й значний внесок з боку організації-переможця конкурсу. І головне – системна робота з громадськими організаціями допомагає одержанню інформації про існуючі у мешканців соціальні проблеми. Адже значна кількість членів організацій самі є носіями цих проблем, а значить, має змогу якнайкраще сформулювати та запропонувати шляхи вирішення проблемних станів.

Отже, репутація місцевих органів державної влади в місцевих жителів є одним із важливих чинників легітимності системи державної влади. Місцеві жителі досить часто судять про спроможність державної влади вирішувати соціальні проблеми, про ефективність державної влади, виходячи із спілкування з місцевими державними службами. Інформаційне забезпечення діяльності соціальної сфери виконує важливу роль у формуванні суспільної злагоди. Для здійснення ефективної інформаційної роботи органам державної влади потрібно запровадити ефективні механізми співпраці із засобами масової інформації державної, комунальної та приватної форми власності, що надасть можливість налагодити зворотній зв'язок з громадськістю, широко висвітлювати діяльність влади щодо реалізації соціальної політики як на державному, так і на місцевому рівнях, створить умови для повноцінної реалізації соціального партнерства шляхом взаємовигідного розподілу інформаційного ресурсу.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – Харків.: Парус, 2005. – 55 с.
2. Анализ потребностей жителей города Харькова в социальных услугах. – Х., 2006. – 104 с.
3. *Бойко Н.* Про засоби впливу громадськості на владу // Українське суспільство 1992 – 2006. Соціологічний моніторинг/ За ред. д.е.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2006. – С. 384 – 390.
4. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації у глобальному світі: Навч.-метод. посіб. / В. Бебик, В. Бортніков, Л. Дегтерьова, А. Кудряченко; За заг. ред. В. Бебіка. – К.: ІКЦ «Леста», 2006. – 248 с.

5. *Дрешняк В.М.* Концептуальні чинники формування державної політики України у сфері засобів масової інформації: Афтореф. дис. ... к.держ.упр. – Дніпропетровськ.: ДРІ НАДУ, 2005 – 20 с.
6. *Дубов Д.* Засоби масової інформації як якісно нові суб'єкти політичних комунікацій // Політичний менеджмент. – 2007. – № 1. – С. 57 – 63.
7. *Дуцик Д.* Політична журналістика. – К.: ВД “Києво-Могилянська академія”, 2005. – 138 с.
8. *Льченко Н.М.* Деякі аспекти формування механізму реалізації державної політики України в галузі засобів масової інформації // Державне будівництво: Електронне наукове фахове видання ХарПІ НАДУ, 2007. – № 2. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
9. Інформування громадськості та співпраця зі ЗМІ: Метод. посіб. для фахівців системи соціального захисту населення. – Режим доступу: <http://mlsp.kmu.gov.ua/>
10. *Кіреєва О.* Формування інформаційної політики України – шлях до інтеграції у світове співтовариство // Вісник НАДУ. – 2005. – № 1.– С. 64 – 373.
11. *Корнієнко В.І.* Особливості кадрової роботи в органах соціального захисту населення (на прикладі Сумської області) // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. пр. – Вип. 2 (14). – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”. – 2006. – С. 347 – 351.
12. *Костенко Н.* Флуктуації довіри до українських медіа // Українське суспільство 1992 – 2006. Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2006. – С. 391 – 399.
13. *Почепцов Г. Г., Чукут С.А.* Інформаційна політика: Навч. посіб. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – Ч. 1. – 88 с.
14. *Семігіна Т.В.* Словник із соціальної політики. – К.: ВД “Києво-Могилянська академія”, 2005. – 253 с.
15. *Чукут С., Литвиненко О.* Інформаційна політика: Навч. посіб. – К.: Вид-во НАДУ, 2003. Ч.2. – 100 с.

Goloviy. V.M. Co-operation of organs of power, MASS-MEDIA and organizations of civil society is in realization of public social policy.

The level of the informative provision of the state social policy has been examined. A role and place of mass media in this process have been researched. The examples of authorities, mass media and public organizations cooperation in the fulfillment of social projects have been given.

Key words: civil society, social policy, mass media, local social projects.

Головий В.М. Взаимодействие органов власти, СМИ и организаций гражданского общества в реализации государственной социальной политики.

Рассмотрен уровень информационного обеспечения государственной социальной политики. Изучена роль и место средств массовой информации в этом процессе. Приведены примеры сотрудничества органов власти, прессы и организаций гражданского общества в реализации местных социальных проектов.

Ключевые слова: гражданское общество, социальная политика, средства массовой информации, местные социальные проекты.